

2010 - XVII. évf.

VI. különszám

folklóMAAGazsin



Az erdőn túli Transylvania

Kányádi Sándor ■ Zátonyi Tibor ■ Czellár Gabriella ■ Molnár Zoltán

Az erdőn túli Transylvania

Nézni a Tamási Áron, Sütő András által is csodált és méltóságteljes fenyveseket, nézni a buszból, melynek kipufogógáza részben az utastérbe jut, másutt is előfordul – talán – a természetközelségének, romantikus szeretetnek és egyidejű brutális pusztításának ez az elegye, ilyen kis területen azonban nem. Erdélyt izgalmassá a Balkánhoz hasonlóan a dimenziói teszik. Harminc kilométeren belül kontinenseket utazhatunk, a szász Segesvárról (Rajna-vidék) az örmény Erzsébetvárosba, mely azért épült a főúttól távolabbra, hogy le lehessen zárni az utakat, ha a férfiak – kereskedők – távol voltak (Kis-Ázsia), majd egy villámgyors látogatás a speciális közeledési technikát igénylő baráthelyi rezes cigányok falurészében (földrajzi értelemben nem besorolható kultúra, de leginkább Erdély) és mindez egy gyorsvonati megálló távolságra van egymástól Erdély közepén. Ez csak az egyik irány. Ellenkező irányban a középkori segesvári óvárosból egy hamisítatlan román lakótelepre jutunk – aminek a köznyelv a hangulathoz illően gúnynevét a 30-as, 50-es évek kényszertelepítéseiről elhíresült, Duna menti roppant unalmas és sivár Baragantól kölcsönözte. Továbbmenve a fehéregyházi Petőfi-emlékmű mellett Héjasfalvánál búcsút intünk a főútnak és az utolsó román feliratnak: megérkeztünk Székelyföldre. Ugyanez a változatosság megvan függőlegesen is, Biharban és a Szilágyságban az etnikai határ nagyjából a 200 m-es tengerszint feletti magasság vonalában húzódik és mivel dimbes-dombos vidékről van szó, nehéz eldönteni, ki-kinek a nyelvszigete a nyelvtengerben.

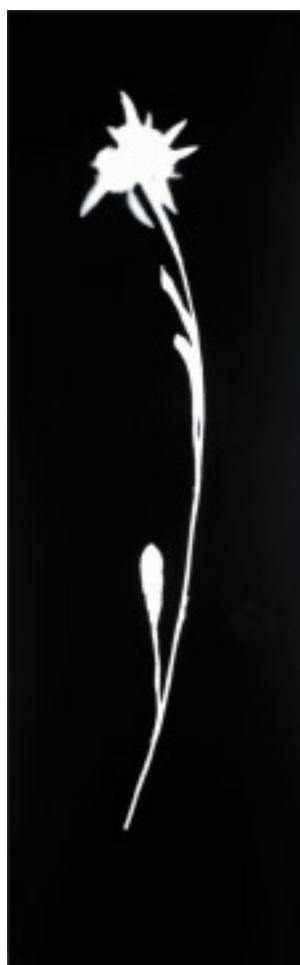
Ezt mindannyian ismerjük, különösebb szem nem kell hozzá, ahhoz viszont már inkább, hogy a rombolásnak és a szépségnek ugyanezt a mozaikosságát észrevegyük. A Tamási Áron Ábeljének tündérrealizmusa milyen közel van a balánbányai rozsdás hol garázs-, hol gyárfunkciójú kalyibákhoz. Mindkettő örökség. Mindkettőben benne van az elzártság és a szegénység, csak ellenkező irányba indultak el. Mindkettő karnyújtásnyira van a rengetegtől. Ábel a részének tekinti magát, a balánbányai buherátorok meg csupán eszköznek. Balánbányát mint elborzasztó példát a Hargita megyei helyszín miatt emeltem ki, a jelenség Románia szerte megvan. A Duna-deltában is maguk körül csinálnak az emberek disznóolat, csak ott a pusztítandó nem a fenyő, hanem a nád, meg a hal, meg a madártojás, meg ami eladható.

A rengeteget Ábel úgy élte meg, mint hal a vizet: ez az ő világa és ha ez nagy, akkor az ő világa is nagy. A fanyűvők meg úgy, hogy van belőle elég, nem kell azt sajnálni. Míg Magyarországon a 70-es, 80-as években megtanultuk a természet végeességét, azzal, hogy használjuk, megláttuk és megértettük elpusztíthatóságát, ezzel saját halálos ítéletünket is. Erdély (Románia) fáziskéséssel még a természet leigázása című szovjet gyártmányú tételnél tartott. A Rengeteg azért Rengeteg, mert rengeteg van belőle. A 80-as években a Szereda-Gyergyói vasút Csíkrákos mellett szinte az erdő szélén ment, ma az erdő határa három dombbal odébb van az engedélyezett (ennek is van árfolyama) és a nem engedélyezett fakitermelésnek köszönhetően. A szegénység és környezettudatos gondolkodás közötti fordított arány tettenérhető másutt is. A svájci alpesi szelektív hulladékgyűjtők és az ózdi erdőpusztítás közötti különbséget a munkanélküliségi statisztikákban is kereshetjük. Csakhogy Ózd vagy Szilézia messze van a Matternhorntól. Balánbánya kb. 5 km-re a Nagy-Hagymástól, ahogy a szappanbuborékot fújó gyerekeket ábrázoló képen a Bucsecs a betonakármitól, valaki valamikor akart ott valamit. A természet érintetlenségét, szépségét nem egy kresztábla vagy egy telefirkált, szemetes esőbeálló töri meg – ahogy ez a Pilisben szokás –, hanem egy beton akármi, vagy cementgyár, vagy foszladozó szigetelésű csővezeték, de legalább egy teherautó-futómű, ami kizárja az esetlegességet. Az erdőszéli szemétkupac esetleges, a verespataki pincékben házilag ciánózott aranymeddő hadüzenet.

Az elzártságnak köszönhetően – mind földrajzi, mind politikai értelemben értem az elzártságot – sok minden megőrződött a hagyományokból, a népviselet, néptánc, népdal foltokban túlélte a huszadik századot. Ezt csodáljuk, másutt viszont a huszadik század győzte le és irtotta ki a hagyományokat, míg a harmadik helyen ötvöződött a tradíció és a huszadik század: a vásári forgatagban alig árulnak igazi kézműves terméket, de a sárban pont úgy cuppog az ember, mint kétszáz éve. A forma megmaradt, a tartalom más.

Erdély lassan száz éve más utakon jár – noha halkan megjegyzem a történeti hűség kedvéért, hogy 1867 és 1918 között tartozott Magyarországhoz, és a szász történetírás is csak az Osztrák-Magyar Monarchia idejét tartja Ungarnzeit-nak azaz Magyar idő-nek. A legtalálhatóbb kifejezés Erdélyre Wesselényitől származik: a kisebbik haza. Magyarokat találunk a képeken, azonban tévedünk, ha Magyarországot keressük rajtuk.

Bába Imre
kartográfus



Kányádi Sándor: Nyergestető

A néhai jó öreg Gaál Mózesre, gyermekkorom regélőjére is emlékezve (1965)

Zátonyi Tibor



Csíksomlyó, 2006.

Csikországban, hol az erdők zöldebbek talán, mint máshol,



Csíksomlyó, 2006.

ahol ezüst hangú rigók énekelnek a nagy fákon,



Csíkсомlyó, 2006.

s hol a fenyők olyan mélyen kapaszkodnak a vén földbe,



Csíksomlyó, 2006.

kitépni vihar sem tudja másképpen, csak kettétörve,



Csíksomlyó, 2006.

van ott a sok nagy hegy között egy szelíden, szépen hajló,



Csíksomlyó, 2006.

mint egy nyereg, kit viselne mesebeli óriás ló.



Csíksomlyó, 2006.

Úgy is hívják: Nyergestető; egyik kengyelvasa: Kászon,



Csíkсомlyó, 2006.

a másik meg, az innenső, itt csillogna Csíkkozmaón.



Csíksomlyó, 2006.

Nemcsak szép, de híres hely is, fönn a tetőn a nyeregben



Csíksomlyó, 2006.

ott zöldelnek a fenyőfák egész Csíkban a legszebben,

Czellár Gabriella



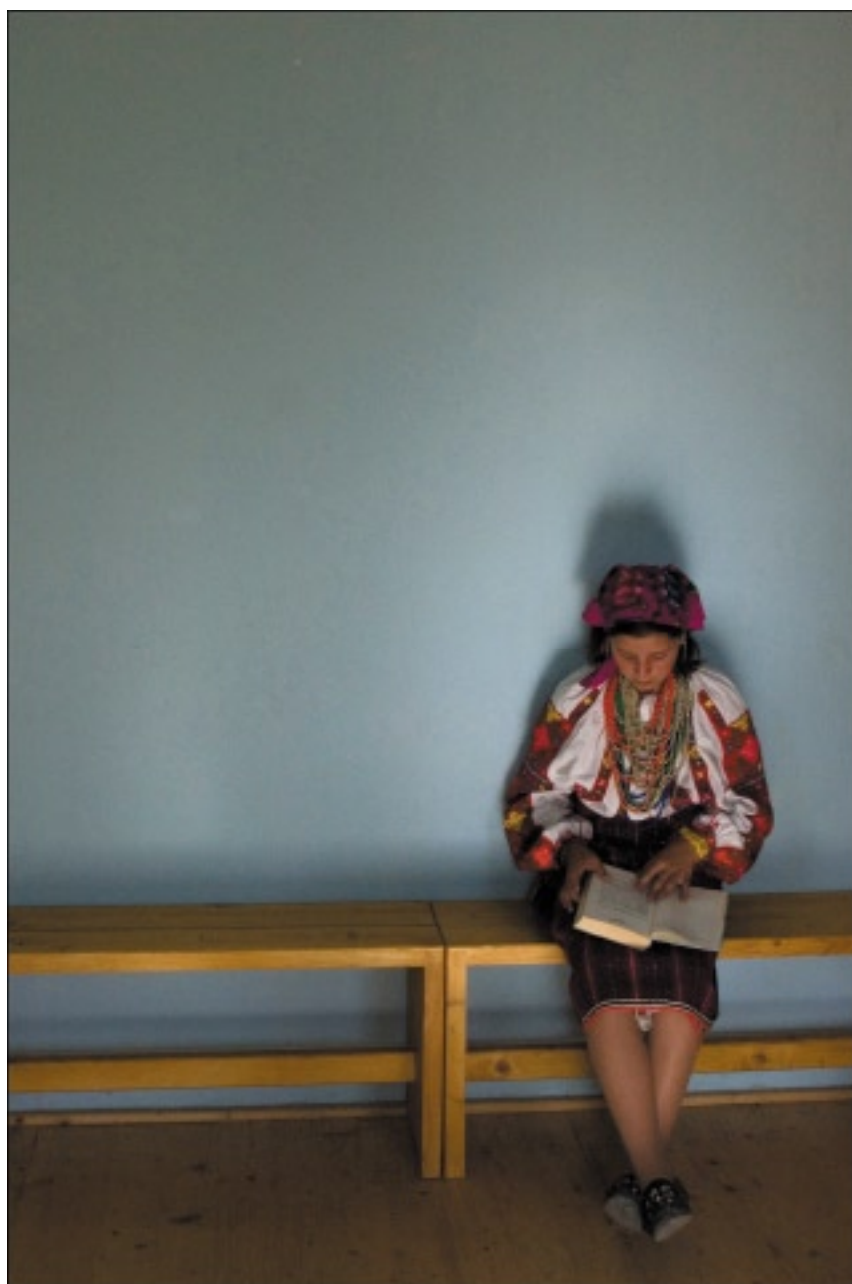
„Mender” János és felesége, Rakottvás, Gyimes, 2007.

ott eresztik legmélyebbre gyökerüket a vén törzsek,



Gyimesbükk, 2007.

nem mozdulnak a viharban, inkább szálíg kettétörnek.



Pusztina, Moldva, 2007.

Évszázados az az erdő, áll azóta rendületlen,



Somoska, Moldva, 2007.

szabadságharcosok vére lüktet lenn a gyökerekben,



Csíkfalva, Moldva, 2008.

mert temető ez az erdő, és kopjafa minden szál fa,



Pusztina, Moldva, 2007.

itt esett el Gál Sándornak száznál is több katonája.



„Mender” János, Gyimesbükk, 2007.

Véres harc volt, a patak is vértől áradt azon reggel.



„Gyica” Karcsi, Gyimesbükk, 2007.

Támadt a Cár és a Császár hatalmas nagy hadsereggel.



Csobánlegény és barátja, Csíkkarcfalva, 2007.

De a védők nem rettentek – alig voltak, ha kétszázan –,



Somoska, Moldova, 2007.

álltak, mint a fenyők, a harc rettentő vad viharában.



Kiskapus, 2002.

Végül csellel, árulással délre körülvették őket,



Kiskapus, 2002.

meg nem adta magát székel, mint a szálfák, kettétörtek.



Balánbánya, 2000.

Elámult az ellenség is ekkora bátorság láttán,



Kiskapus, 2007.

zászlót hajtva temette el a hősöket a hegy hátán.



Kiskapus, 2004.

Úgy haltak meg a székelyek, mind egy szálig, olyan bátran,



Kiskapus, 2004.

mint az a görög háromszáz Termopüle szorosában.



Kiskapus, 2009.

Nem tud róluk a nagyvilág, hőstettükről nem beszélnek,



Gyergyói Havasok, 2001.

hírük nem őrzi legenda, dicsőítő harci ének,



Sepsiszentgyörgy, 2006.

csak a sírjukon nőtt fenyők, fönn a tetőn, a nyeregben,



Bucsecs, 2001.

s azért zöldell az az erdő egész Csíkban a legszebben.



Havasi gyopár, fotogram, 2008.

A címlapon Zátanyi Tibor, a hátsó borítón Czellár Gabriella felvétele látható.
A kiadvány koncepciója Molnár Zoltán munkája.

folkMAG^oazin

2010 – XVII. évf. – Hatodik különszám

Kiadja a Táncház Alapítvány

Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán • Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János • Felelős szerkesztő: K. Tóth László • Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak: Bede Judit, Gósi Anett

Cím: Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6. • Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153 • Tel./fax: (36.1) 214-3521 • Honlap: www.folkmagazin.hu

Ára: 1.200,- Ft • Előfizetőknek: 600,- Ft • Megrendelhető a szerkesztőség címén vagy a honlapon keresztül.

Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámlaszám: 11701004-20171625

Külföldről: OTP I. ker. fiók, 1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625-00000000

Kiadványunkat támogatja a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Kollégiuma



Kányádi Sándor (1929)

A magyar irodalom közösségelvű hagyományainak folytatásáért, az erdélyi lét mindennapjait az anyanyelv megtartó erejével ábrázoló irodalmi munkásságának elismeréseként 1999-ben Kossuth-díjat kapott, 2009-ben a Magyar Köztársaság Érdemrend Nagykeresztjével tüntették ki. 1950-tól publikál, dolgozott gyermeklapoknál, számos verseskötete szól a gyerekeknek, például a Három bárány, a Kenyérmadár és a Tavaszi tarisznya. Verseiben adott számot arról, hogy a diktatúra milyen nyomasztó súllyal nehezedett az erdélyi életre és kultúrára, ezek közül a legismertebb költeményei a Krónikás ének vagy a Visszafojtott szavak a Házsongárdban.



Bába Imre (1963)

Az ELTE térképész szakán 1988-ban szerzett diplomát, a történelem szakot a KLTE-n 1994-ben végezte el. Térképészként a Paulus Térképszerkesztő Irodánál dolgozik, melynek fő prola az ökoturisztika és a viziport térképek. Rendszeresen dolgozik a National Geographic Magyarországnak.



Zátonyi Tibor (1955)

Lipcsében a Grakai és Könyvművészeti Főiskola fotó szakán tanult. 1987-től 1998-ig a Magyar Iparművészeti Főiskola Vizuális Kommunikáció Tanszékén dolgozott mint adjunktus. Kiállításokon, nyomtatott kiadványokban 1976 óta publikál. Fényképei számos web-oldalon megtalálhatóak, mint például a www.fotografus.hu vagy a www.etnofoto.hu címen.



Czellár Gabriella (1982)

Grafikus, kézműves, szabadfoglalkozású fotográfus, utazó. Legkedveltebb uticélja Gyimes és Moldva. Főbb érdeklődési területe a gyimesi csángók és a moldvai csángók őslakos populációinak élete, tánca, zenéje. Munkáival számos hazai kiállításon és pályázaton szerepelt. 2007-ben a Sonidus Archívum támogatásával Gyimesbükkön készített fotográfiákat.



Molnár Zoltán (1973)

A Magyar Iparművészeti Egyetem elvégzését követően szabadúszó fotográfus. 2007 óta a Kaposvári Egyetem Művészeti Főiskolai Karán dokumentarista fotográfiát tanít mint óraadó tanár. Alkotói tevékenysége központjában a történelmi örökségek és ennek kapcsán kisebbségi csoportok élete, vallási szokásai állnak. Fényképei számos kiállításon és nyomtatott kiadványban jelentek meg, az interneten: www.fotografus.hu oldalon találhatóak.



Ára: 1200 Ft

folk **MAG**azin

Előfizetőknek: 600 Ft

nka
Nemzeti Kulturális Alap